

Dünya Bankası'nın "Enformatik Ana Plânı"

Aykut Göker

Önceki sayıda, Dünya Bankası'nın (DB), Türk Hükümeti'nin işbirliğiyle, 1990'ların başında hazırladığı, "**Turkey: Informatics and Economic Modernization**" başlıklı bir Ana Plân'dan söz etmiş ve bu Plân'ın halen yürürlükte olduğuna işaretler; 1990'ların sonunda, bu kez, sanayi kuruluşlarımızın da katkıları alınarak devlet eliyle hazırlanmış bir diğer Ana Plân'ın ("Ulusal Enformasyon Altyapısı Ana Plânı") ise, yürürlüğe konamadığına değinmişim. Bunlardan DB çıkışlı olanının hedefi, "enformasyona dayalı bir ekonominin tesisi"dir... Plân'da, bunun için, hükümetin şöyle bir strateji izlemesi öngörülüyordu:

1. "**Özel Sektörün Geliştirilmesi:** Enformasyon teknolojisinde birikim sağlamak, yabancı yatırımları cezbetmek, yeni enformasyon ve telekomünikasyon hizmetlerinde gelişme sağlayabilmek için:

"Telekomünikasyon hizmetleri ile televizyon ve radyo yayınlarındaki devlet monopoli giderek ortadan kaldırmalı. [İstenen, "komünikasyon sektörünün liberalizasyonu için yeni bir politika izlenmesi, gerekli mevzuatın hazırlanması; posta hizmetlerinin telekom hizmetlerinden ayrılması; sektör için bağımsız bir düzenleyici kurum kurulması; Türk Telekom'un 'korporatizasyonu'; ve katma değerli hizmetlerden başlanarak, Türk Telekom bağlı kuruluşlarının adım adım özelleştirilmesi"ydi.]

"Kilit teknolojiler uluslararası rekabete açık pazar politikalarıyla temin edilmeli; ilgili yasalarda gerekli reform yapılmalı.

"Yerel sanayinin teknoloji yeteneğini geliştirmesi teşvik edilmeli."

2. "**İnsan Sermayesinin Oluşturulması:** Eğitim sistemi enformasyona dayalı ekonominin ihtiyaçlarına göre düzenlenmeli, eğitim için özel sektör kaynakları harekete geçirilmeli."
3. "**Kamu Sektörünün Yönetimi:** Enformatik daha iyi kullanılarak, kamu hizmetlerinde produktivite ve inovasyon artırılmalı."
4. "**Enformasyonda Regülasyon:** Veri gizliliği, bilgisayar suçları gibi konularda yasal düzenlemeler yapılmalı, enformasyon standartları konulmalı."

Geçen zaman içinde istediklerinin bir bölümü yerine getirilen, bir bölümünün de halen uygulanmasına çalışılan DB çıkışlı Plân'ın, son çözümlemede, Türkiye'nin, enformasyon teknolojisini, daha çok da bu teknolojiye dayalı ürün ve hizmetleri iyi kullanacak bir hale gelmesini öngördüğü söylenebilir.

Bütün ekonomik faaliyet alanlarını derinden etkileyen enformasyon teknolojisini Türkiye'nin iyi kullanır hale gelmesi elbette istenen bir şeydir. Ama Plân bundan ötesiyle ilgilenmemektedir. Evet, "hükümet yerel sanayinin teknoloji yeteneğini geliştirmesini teşvik etmeli" deniyor ama, tavsiye edilen şudur:

1. “Enformatik mal ve hizmetleriyle ilgili kamu tedarik politikası, rekabete açık pazar koşulları korunmak kaydıyla, gözden geçirilmeli.”
2. “Uluslararası yazılım standartları ve en iyi mühendislik uygulamaları Türkiye’ye getirilmeli; sanayi için yazılım eğitimi verilmeli; Yazılımda Kalite Girişimi başlatılmalı; uluslararası yazılım kalite ve standartlarına uygunluk testi için imkânlar geliştirilmeli.”
3. “Yazılım geliştirmeyi teşvik için, hibe vb. ek destekler getirilmeli.”

Görüldüğü gibi, yerel sanayinin “**teknoloji yeteneğinin geliştirilmesi**”, sadece yazılım (‘software’) yeteneğinin geliştirilmesine indirgenmiştir. Plân, böylece, “enformasyona dayalı bir ekonominin” tesisini de çok basite indirgemıştır. Bu indirgemeciliğin tek bir açıklaması olabilir; o da, Plân’ı hazırlayanların, enformasyona dayalı hale getirmeyi öngördükleri Türkiye Ekonomisi’ni, **üreten bir ekonomiye** dönüştürme yönünde hiçbir öngörüde bulunmamış olmalarıdır. Eğer Türkiye için, diyelim işbirliği yapılan Türk Hükümeti’nin telkiniyle, böyle bir öngörüde bulunmuş olsalardı, o zaman, başka “.....ware”lerden de söz etmeleri gerekirdi. Zira, çağımızda, üretim ekonomileri için bir değil, dört “.....ware” geçerlidir: “Hardware” (donanım), “software” (yazılım), “firmware” (donanıma gömülü yazılım) ve “wetware” (zımnî/örtük [*tacit*] bilgi/beyin gücü).^(*) Oysa Plân bunlardan yalnızca biriyle ilgilidir: **yazılım...**

Sanayi toplumundan enformasyon toplumuna geçişin, Türkiye’de, çoğu kesimde, kelimenin tam anlamıyla, “**bilgi toplumu**”na geçiş olarak algılanmasının ve “bilgi toplumu”nun da, bütünüyle, **sınai üretimden** soyutlanarak kavranmasının önemli ölçüde rol oynadığını düşündüğüm, yaygın bir kanı var. Sanılıyor ki, sanayinin de (tarımın zaten hükmü kalmamıştı!) artık, “hiçbir kıymet-i harbiyesi” kalmamıştır. Bütün mesele, “bilgi toplumu”nu simgeleyen, bilgisayar ve internet kullanımını yaygınlaştırmaktır. Bu iki nesnenin ruhu olan şu yazılım meselesini de kıvırdık mı, sanayide üstümüzü başımızı daha fazla kirletmeden, “bilgi toplumu”na geçtik gitti!

Yanılgı nerede? Gelecek sayılarda kaldığımız noktadan devam etmek üzere.

CBT, 12 Ağustos 2000.

---

^(*) Bu dört “.....ware” burada sadece masalarımızın üzerindeki bilgisayarlar değil, bütün makina ve sistemler bağlamında kullanılmaktadır.